

■ V příštím čísle se v této rubrice budeme věnovat dvouleté konzervatori pro vedoucí dětských divadelních a loutkářských souborů, kterou pořádaly Kulturní ústředí hl. m. Prahy a Středočeské krajské kulturní středisko od října 1984 do července 1986. Vzhledem k tomu, že tento typ vzdělávání se ukazuje jako jeden z nejdůležitějších a nejsmysluplnějších způsobů zkvalitňování dětského divadla — loutkového i neloutkového — i dětského přednesu, a vlastně celého oboru dramatické výchovy, uweřejujeme dnes výňatky ze vzorových osnov pro kurs dramatické výchovy dětí, které v roce 1983 připravilo divadelní oddělení Ústavu pro kulturní výchovnou činnost (materiál byl rozmožněn až v roce 1985).

Zkrácené znění vzorových osnov vám nabízíme nejen jako motto k materiálu v následujícím čísle ČSL, ale také jako základní informaci o tom, co vlastně obsahuje dramatická výchova, a co tedy by měl znát a prakticky zvládnout vedoucí dětského kolektivu — nesede na tom, zda loutkářského, neloutkářského či recitačního.

„Cílem studia v kursu dramatické výchovy je osvojení komplexu vědomostí a dovedností potřebných k vedení dětského kolektivu divadelního, loutkářského, recitačního nebo kombinovaného, nebo k uplatnění dramatické výchovy v rámci nespécializovaného kolektivu a všeobecné výchovy a výuky dětí. Absolvent kursu má mít především schopnost komunikovat a citlivost v sociálním kontaktu se zvláštním zřetelům k chápání potřeb a zájmů dětí té věkové skupiny, s kterou v praxi pracuje. Musí být tvořivý, mít rozvinutou fantazii a představivost, citlivé vnímání, kultivovanou řeč a pohyb. Musí být schopen zapojovat se do hry, případně spolu s dětmi vystoupit na jevišti. K své práci potřebuje dobrou znalost teoretických základů dramatické výchovy, pedagogicko-psychologických otázek oboru, dobrý přehled o dětské literatuře (jak osobní dětského zkušenosti, tak historický přehled a znalost základů teorie) a o dějinném divadle a dramatu. K vedení kolektivu dramatické výchovy dětí je dále zapotřebí získat řadu speciálních dovedností a osvojit si příslušné pracovní postupy, a to jak obecné (v praktických předmětech), tak speciálně pro některou složku nebo žánr (specializace). Absolvent kursu má být schopen připravit s dětmi veřejné vystoupení v příslušném oboru a samostatně si pro ně připravit předlohu (úprava nebo adaptace hry, dramatizace, sestavení pásma apod.).“

Z OSNOV JEDNOTLIVÝCH PŘEDMĚTŮ

* ÚVOD DO DRAMATICKÉ VÝCHOVY (10 hodin)

Vývoj dramatické výchovy a její situace u nás a ve světě. Tradiční pojetí dětského divadla a současné tendence. Cíle dramatické výchovy. Obsah dramatické výchovy.

LITERATURA: E. Machková: *Základy dramatické výchovy*, SPN, Praha 1980
Dětské divadlo, Albatros, Praha 1976

DĚTI HRY DIVADLO

O. Zich: *Estetika dramatického umění*, Praha 1931
M. Česal: *Teorie dramatu a loutková hra*, ÚDLUT, Praha 1970

* PSYCHOLOGICKÉ OTÁZKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY (10 hodin)

Základy obecné a vývojové psychologie — přehled a opakování. Vybrané kapitoly z psychologie osobnosti.

DRAMATICKÁ VÝCHOVA JE, KDYŽ...

Vybrané kapitoly ze sociální psychologie. Speciální otázky ve vztahu k dramatické výchově (psychologie tvořivosti — kreativita, faktory tvořivosti, tvořivost a tvorba, roviny tvořivosti, kreativní a antikreativní situace a vlivy; psychologie hry, fantazie a hra, hra a nápodoba; klasifikace dětských her, hry dramatické, námětové; vztah hry spontánní a řízené, věkové zvláštnosti hry dětí, hry dospělých; hráč a herec).

LITERATURA: A. V. Petrovskij a kol.: *Vývojová a pedagogická psychologie*, SPN, Praha 1977
P. Ríčan: *Psychologie osobnosti*, Orbis, Praha 1975
Z. Zaborovský: *Sociální psychologie a výchova*, SNP, Praha 1965
J. Langmeyer—Z. Matějček: *Psychická depribace v dětství*, SPN, Praha 1974
Z. Matějček—J. Langmeyer: *Výpravy za člověkem*, Odeon, Praha 1981
J. Hlavsa a kol.: *Psychologické otázky výchovy k tvořivosti*, SPN, Praha 1981
S. Hillarová: *Psychologie hry, Panorama*, Praha 1978

* HERECKÁ VÝCHOVA (30 hodin)

[Praktické cvičení doplněné výkladem] Uvolnění — soustředění — hravost. Pravidlost — přirozenost. Komunikace. Představivost a fantazie. City a afekty. Cvičení a hry. Od improvizace k etudě.

LITERATURA: R. Lukavský: *Stanislavského metoda herecké práce*, SPN, Praha 1978
J. Císar: *Nástin metodiky amatérského herectví*, ÚKVČ — KKS Hradec Králové, Praha — Hradec Králové 1982

* DRAMATICKÁ HRA S METODIKOU (90 hodin)

[Praktická cvičení doplněná výkladem] Vytváření skupiny (Hry pomáhající vytvořit partu jakožto základ pro tvořivou hru. Celoskupinové hry bez soutěživosti).

Aktivní účast na společné hře (Dětem běžná známá hra, většinou folklórní, spolupřesat na těchto hrách. Obobcování dětských lidových her dramatickými prvky, vedení dětí k aktivitě, k podněcování jejich nápadů). Soustředění, vnímání (Objevování sebe a okolního světa, probuzení. Od slýšení k poslouchání, od hledění k pozorování. Hry čichové, hmatové. Hry na paměť a pozornost. Jednoduché dialogy, vyprávění příběhu po kruhu). Rytmus (Rytmus jako organizující princip dramatické hry, kázeň a soustředění, vytváření smyslu pro formu, rytus jako hlavní činitel přednesu. Zvládnutí rytmu a dynamiky pohybem, zvukem, slovem. Rytmické hry s vytleskáváním, s kontaktem, uvolňovací rytmičké hry pohybové, rytmicko-dynamické hry výrazové, rytmicko-dynamický kruh. Vyjádření zvukem, slovem, výrazem, pohybem. Práce s jednoduchým dětským veršem, s lidovou poezií).

Představivost, fantazie [Náměty pohádkové, dobrodružné, fantastické příběhy z dětského života. Pomocí „kdyby“ vést děti k vyabování zažitého (představy) a k rozvíjení fantazie, vycházející ze zážitků převzatých (česba, film, televize).

Vnitřní a vnější napětí, uvolnění [Hry s různým stupněm vnitřního i vnějšího napětí, uvolnění v závislosti na různých druzích a stupních citů a pocitů. Osvojení schopnosti reprodukce, zdivadelnění a sdělnosti dramatické hry]. Prostorové citění [Vztah k prostoru, všem a lidem v něm. Hry s rytmem jako s organizujícím prvkem. Hry na změnu prostředí (výtvarné citění)]. Hry s kuželkami, s míči apod.] Hry s předmětem (Hra s reálným předmětem, s rekvizitou zástupnou a imaginární). Práce s textem [Improvizace vycházející z předlohy, zvládnutí dramatického tvaru. Uvědomit si roli v příběhu, přirozeně reagovat na změny daných okolností. Zvládnutí uzlových bodů příběhu].

Propojenost všech získaných dovedností (Aktivně se podílet na realizaci pořadu — společná příprava na základě zvoleného tématu nebo předlohy. Zahnuje všechny funkce a dovednosti z předcházejících oddílů). Metodika práce s dětmi — shrnutí [Základy metodiky správného vedení dramatických her — motivace, výběrání námětů ze zkušeností dětí. Podněcování spontánního dětského projevu, vedení dětí k osvojení technických prvků, všech vnitřních i vnějších pravidel dramatické hry].

LITERATURA:

M. Disman: *Receptář dramatické výchovy*, SPN, Praha 1976
E. Machková: *Základy dramatické výchovy*, SPN, Praha 1980
E. Machková: *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*, OKS Praha—západ, Praha 1983
J. Mlejnek: *Dětská tvorivá hra*, KKS, Hradec Králové 1981
Dětské divadlo 1, Albatros, Praha 1976

* TECHNICKÁ ŘEČ (40 hodin)

[Přednáška a praktická cvičení] Řeč — nástroj myšlení a sdělování. Spektrum hlasu. Rezonanční dutiny. Rejstříky lidského hlasu. Mluvená a psaná řeč. Dynamická modulace. Modulace barvy hlasu. Fyziologie artikulačního ústrojí. Souhlásky. Ortoepie. Rozdílný přístup k zákům různých věkových stupňů.
LITERATURA: V. Halada: *Technika jevištní řeči*, Orbis, Praha 1961
S. Stembergová: *Technika řeči starších dětí*, OKS Příbram — ÚDPM JE, Praha 1980
B. Hála—M. Sovák: *Hlas — řeč — sluch*, SPN, Praha 1955
Výstavnost spisovné češtiny I, Academia, Praha 1967
Výstavnost spisovné češtiny II, Academia, Praha 1978
B. Hála: *Fonetika v teorii a praxi*, SPN, Praha 1975

* POHYBOVÁ VÝCHOVA (40 hodin)

[Praktická cvičení s výkladem] Analýza pohybu. Základy pohybové přípravy. Základy správného držení těla. Příprava na chůzi. Základní akrobatická cvičení. Základní členění prostoru. Rytmická příprava. Chůze. Práce ve dvojicích. Využití tanečního náčiní v základní pohybové přípravě. Základní prvky techniky pantomimy. Různit stavby pohybových motivačních rozvíček. Metodika práce s dětmi.

LITERATURA:

J. Kröschlová: *Základy pohybové přípravy tanečnicka a herce*, Orbis, Praha 1956
J. Kröschlová: *Nauka o pohybu*, SPN, Praha 1975
B. Viskupcová: *Hudba a pohyb*, Supraphon, Praha 1972
L. Kurková: *Dětská tvorivost v hudbě a pohybu*, SPN, Praha 1981
J. Ryšánková: *Herec a pohyb*, SPN, Praha 1968
E. Machková: *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*, OKS Praha—západ, Praha 1983

* LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ (40 hodin)

[Přednáška a seminář] Úvod do problematiky literatury pro děti a mládež. Folklór a klasická literatura v čertě dětí. Vznik a základní etapy vývoje české literatury pro děti a mládež. Světová literatura pro děti a mládež. Druhá a žánry literatury pro děti a mládež. Literatura pro děti jako zdroj inspirace dramatických her. Texty pro přednes dětí a dětských kolektivů. Dramatické texty pro děti.
LITERATURA: O. Chaloupka—V. Nezuklil: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I, II, III*, Albatros, Praha 1973, 1976, 1979
V. Stejskal: *Moderní česká literatura pro mládež*, SNDK, Praha 1962

O. Chaloupka—J. Voráček: *Kontury české literatury pro děti a mládež*, Albatros, Praha 1984
J. Sedláček: *Epické žánry v literatuře pro mládež*, SPN, Bratislava 1972
E. Machková: *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*, OKS Praha—západ, Praha 1983
Dětské divadlo, Albatros, Praha 1976
Dětské divadlo 2, Albatros, Praha 1978
Recituje . . . , Albatros, Praha 1977
Recituje . . . 2, Albatros, Praha 1980
Dětské loutkové divadlo, Albatros, Praha 1980
Dětské loutkové divadlo 2, Albatros, Praha 1983

* ÚVOD DO DRAMATURGIE A DRAMATURGICKÝ SEMINÁŘ (50 hodin)

[Přednáška a praktický seminář] Úvod do dramaturgie dětského souboru. Dramaturgie dětského souboru. Specifické vlastnosti dramatického textu pro dětský soubor. Divadlo hrané dětmi jakožto autorské divadlo.
LITERATURA: M. Česal: *Teorie dramatu a loutková hra*, ÚDLUT, Praha 1970
Z. Hořínek: *Divadlo a drama*, Amatérské scéna 1978, č. 1—12
Z. Hořínek: *Úvod do praktické dramaturgie*, ÚKVČ, Praha 1980
J. Mistrík: *Dramatický text*, SPN, Bratislava 1979
O. Zich: *Estetika dramatického umění*, Praha 1931
Dětské divadlo, Albatros, Praha 1976
Dětské divadlo 2, Albatros, Praha 1978

* REŽIE V DĚTSKÉM SOUBORU (50 hodin)

[Přednáška a seminář] Dramatická výchova dětí a divadelní inscenace. Režie a režisér (funkce a osoba) v historii divadla. Náplň funkce režie. Dramaturgicko-režijní koncepce. Syntetizující funkce režie, podíl jednotlivých složek. Praktická realizace inscenace.
LITERATURA: Z. Hořínek: *Úvod do praktické dramaturgie*, ÚKVČ, Praha 1980
J. Kovalčík: *Autorské divadlo 70. let*, ÚKVČ, Praha 1982
L. Richter: *Literatura, divadlo a my*, ÚKVČ, Praha 1985
České divadlo, Divadelní ústav, Praha (zejména 1. J. Honzl, 2. Divadla studiového typu, 3. J. Frejka, 5. E. F. Burlan, 6. O současné české režii)

Světové divadlo, Divadelní ústav, Praha
Teória dramatických umění, Bratislava 1979
E. Kolár: *100+1 kapitola o režii loutkových her*, SKKS, Praha 1980
H. Heryan: *K otázce amatérské divadelní režie*, ÚKVČ, Praha 1974
ABC dramatické výchovy, Čs. loutkář 1980—81

* DĚJINY DIVADLA A DRAMATU (40 hodin)

[Přednáška] LITERATURA: L. Moussinac: *Divadlo od počiatku po naše dni*, Tatran, Bratislava 1965
Dějiny českého divadla I—III, Academia, Praha 1968, 1969, 1977

* PRÁCE S LOUTKOU (30 hodin)

[Praktický seminář s výkladem] Specifika loutkového divadla. Hra s předmětem jako součást dramatické hry. Loutka (jednotlivé druhy loutek, základní zásady oživování loutek ve vztahu k možnostem jednotlivých typů, dramatická hra s loutkou, zaměření k vytvoření jednotlivých dovedností dětí při oživování loutek, práce herce oživujícího loutku nezávisně, viditelně, jeho vztah ke hře, k loutce, k postavě loutkou zpodobované, k partnerům, k ostatním postavám hry; různé možnosti vyjadřování těchto vztahů; výroba některého typu loutky]. Výtvarná a hudební [zvuková] složka loutkových inscenací. Inscenace v dětském loutkářském souboru.

LITERATURA: Dětské loutkové divadlo, Albatros, Praha 1980
Dětské loutkové divadlo 2, Albatros, Praha 1983
Hana Budínská: *Děti hrají s loutkou*, Čs. loutkář 1983, č. 1—12
J. Dvořák: *Zkuste to s námi*, KKS, Ostrava 1979
ABC dramatické výchovy, Čs. loutkář 1980—1981

H. Budínská—J. Provaník: *Loutky podnětují, inspirují a baví aneb Loutkářům nepřístupno*, ÚKVČ Praha 1981
H. Budínská: *Oznak odbornosti Loutkář*, MF, Praha 1978

* DĚTSKÝ PŘEDNES SÓLOVÝ A KOLEKTIVNÍ (30 hodin)

[Výklad s praktickými cvičeními] Úvod do metodiky dětského přednesu. Základy praxe dětského přednesu. Tvorba scénáře pro dětský přednes. Interpretáční prostředky přednesu. Stylizace kolektivního projevu. Práce na inscenaci pásma nebo montáže.

LITERATURA: M. Disman—V. Kubáček: *Dětský přednes a dramatický projev*, SPN, Praha 1968
V. Kubáček: *Abeceda dětského přednesu*, ÚKVČ, Praha 1978
Recituje . . . , Albatros, Praha 1977
Recituje . . . 2, Albatros, Praha 1980
D. Musilová a kol.: *Sloníček uměleckého přednesu*, SKKS, Praha 1981

* SEMINÁŘ TEORIE A METODIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY (30 hodin)

[Seminární forma práce; samostatná vedení katedrická a metodická činnost pod vedením lektora-konzultanta] Úvod do semináře teorie a metodiky. Seminář — analýzy praxe. Hodnocení dětského divadla a přednesu.

LITERATURA: E. Machková: *Základy dramatické výchovy*, SPN, Praha 1980
D. Musilová—I. Vyskočil: *Psychologie portocvy práce*, ÚKVČ, Praha 1981
E. Machková—V. Šrámková: *K problematice práce porot dětského přednesu*, ÚKVČ, Praha 1981

NA PŘÍPRAVĚ A ZPRACOVÁNÍ OSNOV se podíleli: Eva Machková, Soňa Pavelková, Vladimír Halada, Eva Magerová-Polzerová, František Sokol, Jaroslav Provaník, Zdena Josková, Luděk Richter, Alena Urbanová a Milada Mašatová.